



บทที่ 5

### สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบแบบแผนและความคงที่ในการตอบมาตรฐานค่าของลิเคอร์ท์ เมื่อกำหนดรูปแบบคำตอบแตกต่างกัน 5 รูปแบบ และเมื่อลักษณะคำถามแตกต่างกันระหว่างคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึกกับไวต่อความรู้สึก รวมทั้งศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะคำถามกับรูปแบบคำตอบที่มีต่อความคงที่ในการตอบ

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครที่ศึกษาอยู่ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2533 จำนวน 400 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน แบ่งเป็น 10 กลุ่มทดลองกลุ่มละ 40 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเพศ ของอรชร บิดานนท์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับจำนวน 53 ข้อ ผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ท่านประเมินลักษณะของข้อกระทง ได้ข้อกระทงที่ไวต่อความรู้สึก 19 ข้อ และไม่ไวต่อความรู้สึก 28 ข้อ ทำการสุ่มข้อกระทงที่ไม่ไวต่อความรู้สึกมาใช้เพียง 19 ข้อ เพื่อนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่ถามความคิดเห็นเรื่องเดียวกัน แต่ลักษณะคำถามแตกต่างกัน 2 ฉบับ และสร้างข้อกระทงที่สื่อความหมายคล้ายคลึงกันเพิ่มเข้าไปอีกฉบับละ 4 ข้อ รวมข้อกระทงในแบบสอบถามแต่ละฉบับมีจำนวน 23 ข้อ แล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม โดยให้แต่ละลักษณะคำถามมีรูปแบบคำตอบแตกต่างกัน 5 รูปแบบ คือ รูปแบบ 4 คำตอบ รูปแบบ 5 คำตอบที่กำหนดให้ "ไม่มีความเห็น" อยู่ตำแหน่งกลาง รูปแบบ 5 คำตอบที่กำหนดให้ "ไม่มีความเห็น" อยู่ทางขวาสุด รูปแบบ 5 คำตอบที่กำหนดให้ "ไม่แน่ใจ" อยู่ตำแหน่งกลาง และรูปแบบ 5 คำตอบที่กำหนดให้ "ไม่แน่ใจ" อยู่ทางขวาสุดของรายการคำตอบ รวมทั้งสิ้น 10 ลักษณะ (2 X 5) การจัดแบบสอบถามให้กลุ่มทดลองทั้ง 10 กลุ่มกระทำโดยวิธีสุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์แบบแผนการตอบ โดยการนับจำนวน คำนวณค่าร้อยละ ทดสอบการแจกแจงของคำตอบโดยใช้ Chi - square และค่าสัดส่วนซี ส่วนความคงที่ใน

การตอบ วิเคราะห์โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์การกระจาย และทดสอบความแตกต่างของคะแนนโดยการวิเคราะห์ค่าที ความแปรปรวนแบบทางเดียว และแบบสองทาง

### ข้อค้นพบ

การวิจัยนี้พบว่ามาตรฐานค่าที่มีรูปแบบคำตอบและลักษณะคำถามแตกต่างกันมีผลต่อแบบแผนการตอบ แต่ไม่มีผลต่อความคงที่ในการตอบ ซึ่งมีข้อค้นพบที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. ผลการตอบมาตรฐานค่าที่มีรูปแบบคำตอบแตกต่างกัน 5 รูปแบบ พบว่า

1.1 ผู้ตอบมาตรฐานค่าที่มีลักษณะคำถามเหมือนกัน แต่มีรูปแบบคำตอบแตกต่างกัน มีแบบแผนการตอบแตกต่างกัน โดยผู้ตอบเลือกคำตอบที่เป็นกลางทั้ง "ไม่มีความเห็น" และ "ไม่แน่ใจ" เมื่อกำหนดไว้ตำแหน่งกลางมากกว่า เมื่อกำหนดไว้ทางขวาสุดของรายการคำตอบ

1.2 ผู้ตอบมาตรฐานค่าที่มีลักษณะคำถามเหมือนกัน แต่มีรูปแบบคำตอบแตกต่างกัน ไม่พบความแตกต่างในด้านความคงที่ในการตอบ

2. ผลการตอบมาตรฐานค่าที่มีลักษณะคำถามแตกต่างกันระหว่างคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึกกับไวต่อความรู้สึก พบว่า

2.1 ผู้ตอบมาตรฐานค่าที่มีรูปแบบคำตอบเหมือนกันแต่มีลักษณะคำถามแตกต่างกันมีแบบแผนการตอบแตกต่างกัน โดยลักษณะคำถามที่ไวต่อความรู้สึกเมื่อกำหนดคำตอบที่เป็นกลาง "ไม่แน่ใจ" ไว้ทางขวาสุดของรายการคำตอบ ทำให้ผู้ตอบเลือกเป็นคำตอบมากกว่าลักษณะคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึก

2.2 ผู้ตอบมาตรฐานค่าที่มีรูปแบบคำตอบเหมือนกัน แต่มีลักษณะคำถามแตกต่างกัน ไม่พบความแตกต่างในด้านความคงที่ในการตอบ

3. ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะคำถามกับรูปแบบคำตอบต่อความคงที่ในการตอบมาตรฐานค่า

### อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการตอบมาตรฐานค่าที่มีรูปแบบคำตอบแตกต่างกัน 5 รูปแบบ จากผลการวิจัยพบว่า

1.1 ด้านแบบแผนการตอบ ผู้ตอบมาตรฐานค่าที่ลักษณะคำถามเหมือนกัน แต่มีรูปแบบคำตอบแตกต่างกัน มีแบบแผนการตอบแตกต่างกัน โดยผู้ตอบเลือกคำตอบที่เป็นกลาง เมื่อกำหนดไว้ตำแหน่งกลางมากกว่าเมื่อกำหนดไว้ทางขวาสุดของรายการคำตอบ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 และสอดคล้องกับคำกล่าวของ Nunnally (1967 : 522) ที่ว่าการมีคำตอบที่เป็นกลาง ทำให้ผู้ตอบสะดวกใจในการประมาณค่ามากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ก่อให้เกิดรูปแบบการตอบหลาย ๆ รูปแบบ ผู้ตอบบางคนเลือกคำตอบที่เป็นกลาง เพราะมีความคิดเห็นที่เป็นกลางจริง ๆ ในขณะที่บางคนเลือกเพราะไม่เต็มใจหรือไม่ตั้งใจที่จะตอบคำถาม ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Holdaway (1971 : 57-60) ที่พบว่า เมื่อกำหนด "ไม่มีความเห็น" ไว้ตำแหน่งกลาง ทำให้ผู้ตอบเลือกเป็นคำตอบมากกว่าเมื่อกำหนดไว้ทางขวาสุดของรายการคำตอบและสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bishop (1987 : 220-232) ที่พบว่า การจัดคำตอบที่เป็นกลางไว้ในตำแหน่งที่ผู้ตอบสังเกตเห็นและจดจำได้ง่ายนั้น จะจูงใจให้ผู้ตอบเลือกเป็นคำตอบมากกว่าเมื่อจัดไว้ตำแหน่งอื่น ทั้งนี้เพราะการกำหนดคำตอบที่เป็นกลางไว้ในรายการคำตอบ โดยปกติผู้ตอบมีแนวโน้มจะเลือกคำตอบดังกล่าวอยู่แล้ว (Bishop 1987 : 220-232) ประกอบกับการจัดวางไว้ตำแหน่งกลางนั้นเป็นรูปแบบที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป และเป็นตำแหน่งที่สอดคล้องกับค่าน้ำหนักที่แท้จริงตามที่ลิเคอร์ทได้กำหนดไว้แต่ดั้งเดิม รวมทั้งผู้ตอบจะคุ้นเคยกับรูปแบบคำตอบดังกล่าวมากกว่ารูปแบบที่กำหนดไว้ทางขวาสุดของรายการคำตอบ ดังนั้น การกำหนดคำตอบที่เป็นกลางไว้ตำแหน่งกลางจึงจูงใจให้ผู้ตอบเลือกคำตอบดังกล่าวมากกว่าเมื่อกำหนดไว้ทางขวาสุดของรายการคำตอบ

จากผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนคำตอบไม่แตกต่างกัน (ภาคผนวก จ ) แต่มีแบบแผนการตอบที่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นที่ใช้มาตรฐานค่าแบบลิเคอร์ทเป็นเครื่องมือ แต่ไม่ได้ใช้วิธีการสร้างข้อกระทงตามแบบมาตรวัดทัศนคติของลิเคอร์ท โดยการวิเคราะห์แบบจัดกระทำข้อมูลเป็นมาตราอันดับ จะได้ผลการวิเคราะห์แตกต่างจากเมื่อจัดกระทำข้อมูลเป็นแบบมาตราอันดับ โดยเมื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยพบว่าผู้ตอบมาตรฐานค่าที่ลักษณะคำถามเหมือนกัน แต่มีรูปแบบคำตอบแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่ต่างกัน แต่เมื่อวิเคราะห์โดยการนับจำนวนคำตอบ กลับพบว่าแบบแผนการเลือกคำตอบในแต่ละรูปแบบแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Shaw และ Wright (1967 : 24) และ Galtung (1969 : 98) ที่แสดงทัศนะไว้ว่า มาตรวัดทัศนคติของลิเคอร์ทมีปัญหาในเรื่องความเท่าเทียมกันของหน่วยคำตอบ และได้ยกตัวอย่างว่าถ้าได้คะแนน



ชุดหนึ่งเท่ากับ 3 คะแนนชุดนี้อาจได้จากการที่ผู้ตอบเลือกคำตอบ "เป็นกลาง" ซึ่งมีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 3 ทุกข้อ หรืออาจได้จากการที่ผู้ตอบเลือกคำตอบ "เห็นด้วยอย่างยิ่ง" หรือ "ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง" อย่างละครึ่ง การแปลผลข้อมูลจะแตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรจัดมาตรฐานวัดทัศนคติของลิเคอร์ที่อยู่ในมาตราอันดับเท่านั้น

1.2 ด้านความคงที่ในการตอบ จากผลการวิจัยที่ไม่พบความแตกต่างในด้านความคงที่ในการตอบระหว่าง ผู้ตอบมาตรฐานค่ารูปแบบ 4 คำตอบ (ไม่มีคำตอบที่เป็นกลาง) รูปแบบ 5 คำตอบที่กำหนด "ไม่มีความเห็น" และ "ไม่แน่ใจ" เป็นคำตอบที่เป็นกลาง ข้อค้นพบนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2.1 ที่ว่า รูปแบบที่กำหนด "ไม่มีความเห็น" ผู้ตอบน่าจะมีความคงที่ในการตอบมากกว่ารูปแบบที่กำหนด "ไม่แน่ใจ" และรูปแบบที่ไม่มีคำตอบที่เป็นกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้อธิบายความหมายของแต่ละระดับความคิดเห็นหรือแต่ละคำตอบไว้อย่างชัดเจน และในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ย้าให้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนอ่านคำชี้แจงในการทำตอบให้เข้าใจก่อนลงมือทำตอบ ซึ่งอาจทำให้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนเข้าใจความหมายของ "ไม่มีความเห็น" และ "ไม่แน่ใจ" ไปในทิศทางเดียวกัน การที่ผู้ตอบแต่ละกลุ่มได้คะแนนเฉลี่ยความคงที่ในการตอบใกล้เคียงกัน จึงน่าจะเป็นเพราะธรรมชาติของผู้ตอบอยู่ในวัยรุ่นเหมือนกัน ส่วนการที่แต่ละกลุ่มได้คะแนนเฉลี่ยระดับปานกลาง (2.93, 2.69 และ 2.66 ตามลำดับ) อาจเนื่องมาจากผู้ตอบเข้าใจว่า ข้อที่ซ้ำกันนั้นถามในแง่มุมต่างกัน จึงตอบให้ต่างกัน (อนันต์ บัวบาน 2525 : 3) บางคนอ่านคำถามไม่รอบคอบ แปลความหมายของข้อกระทงที่สื่อความหมายคล้ายคลึงกันไม่ตรงประเด็นกับข้อกระทง เดิม จึงอาจทำให้เลือกคำตอบไม่ตรงกัน

ส่วนทางด้านมาตรฐานค่ารูปแบบที่กำหนดตำแหน่งของคำตอบที่เป็นกลางต่างกัน ระหว่างตำแหน่งกลางกับทางขวาสุดของรายการคำตอบ ผลการวิจัยไม่พบความแตกต่างในด้านความคงที่ในการตอบ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2.2 และ 2.3 ที่ว่า มาตรฐานค่ารูปแบบที่กำหนดคำตอบที่เป็นกลางไว้ทางขวาสุด น่าจะทำให้ผู้ตอบมีความคงที่ในการตอบมากกว่ารูปแบบที่กำหนดไว้ตำแหน่งกลางของรายการคำตอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้จัดลำดับคำอธิบายความหมายของระดับความคิดเห็นหรือรายการคำตอบในหน้าคำชี้แจงสอดคล้องกับรายการคำตอบที่กำหนดให้ผู้ตอบเลือกจริง ทำให้ผู้ตอบไม่สับสนเวลาทำตอบ รวมทั้งอาจเป็นเพราะผู้ตอบสามารถจดจำตำแหน่งของคำตอบที่เป็นกลางได้ดีอยู่แล้ว เมื่อต้องการเลือกคำตอบที่เป็นกลางสำหรับข้อกระทงคู่ที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ก็สามารถเลือกได้ถูกต้องทั้งสองข้อ

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า การกำหนดชื่อและตำแหน่งของคำตอบที่เป็นกลางแตกต่างกันในมาตรฐานค่า ไม่มีผลต่อความคงที่ในการตอบของผู้ตอบ

2. ผลการตอบมาตรฐานค่าที่ลักษณะคำถามแตกต่างกันระหว่างคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึกกับไวต่อความรู้สึก จากผลการวิจัยพบว่า

2.1 ด้านแบบแผนการตอบ ผู้ตอบมาตรฐานค่าที่มีรูปแบบคำตอบเหมือนกัน แต่มีลักษณะคำถามแตกต่างกัน มีแบบแผนการตอบแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Butler (1973 : 348-349) ที่พบว่า ระดับความไวต่อความรู้สึกของคำถามมีผลกระทบเพียงเล็กน้อยต่อแบบแผนการตอบ การที่แบบแผนการตอบของงานวิจัยนี้แตกต่างกันอย่างชัดเจนอาจเป็นเพราะ ผู้ตอบมีความคิดเห็นต่อคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึกและไวต่อความรู้สึกไปในทิศทางตรงกันข้าม โดยคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึก ผู้ตอบส่วนใหญ่มีความคิดเห็นค่อนข้างไปทางเห็นด้วย ส่วนคำถามที่ไวต่อความรู้สึก ผู้ตอบส่วนใหญ่มักมีความคิดเห็นค่อนข้างไปทางไม่เห็นด้วย อันอาจเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างความเชื่อกับหลักวิชาการ หรือยังเป็นประเด็นที่โต้แย้งกันอยู่ จึงทำให้แบบแผนการตอบแตกต่างกันอย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณาเฉพาะคำตอบที่เป็นกลาง พบว่า มาตรฐานค่ารูปแบบที่กำหนดให้ "ไม่มีความเห็น" ไว้ตำแหน่งกลางและทางขวาสุดของรายการคำตอบ ลักษณะคำถามที่ต่างกันไม่มีผลต่ออัตราการเลือกคำตอบที่เป็นกลาง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3.1 ที่ว่ามาตรฐานค่าที่คำถามไวต่อความรู้สึก น่าจะทำให้ผู้ตอบเลือก "ไม่มีความเห็น" มากกว่าคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึก ส่วนรูปแบบที่กำหนด "ไม่แน่ใจ" เป็นคำตอบที่เป็นกลางนั้น พบว่า รูปแบบที่กำหนดไว้ตำแหน่งกลาง ลักษณะคำถามที่ต่างกันไม่มีผลต่ออัตราการเลือกคำตอบดังกล่าว ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3.2 ที่ว่ามาตรฐานค่าที่คำถามไวต่อความรู้สึก น่าจะทำให้ผู้ตอบเลือก "ไม่แน่ใจ" มากกว่าคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึก ในขณะที่กลับพบว่ารูปแบบที่กำหนดไว้ทางขวาสุดของรายการคำตอบนั้น ลักษณะคำถามที่ไวต่อความรู้สึกมีผลทำให้ผู้ตอบเลือกคำตอบ "ไม่แน่ใจ" มากกว่าคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3.2 และสอดคล้องกับข้อค้นพบของ พิชิต พัทธกะเทนสมบัติ (2531 : 233-239) ที่พบว่า การจัดคำตอบ "ไม่แน่ใจ" ไว้ในแบบสอบถามที่คำถามไวต่อความรู้สึกหรือคำถามที่ยังเป็นประเด็นโต้แย้ง ทำให้ผู้ตอบมีแนวโน้มที่จะเลือกคำตอบนี้มากขึ้น นั่นคือ ตำแหน่งของ "ไม่แน่ใจ" มีผลกระทบต่ออัตราการเลือกคำตอบดังกล่าวในมาตรฐานค่าที่ลักษณะคำถามต่างกัน

การที่ลักษณะคำถามต่างกันไม่มีผลต่ออัตราการเลือกคำตอบ "ไม่มีความเห็น" ที่ที่กำหนดไว้ตำแหน่งกลางและทางขวาสุดของรายการคำตอบ อาจเป็นเพราะเนื้อหาคำถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้เป็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้ตอบที่กำลังอยู่ในวัยรุ่นให้ความสนใจ (สุภัททา ปิณฑะแพทย์ 2527 : 183) และในปัจจุบันได้มีการเผยแพร่ความรู้ทางด้านเพศศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ทางสื่อมวลชนอย่างแพร่หลาย ทำให้เรื่องเพศศึกษากลายเป็นเรื่องธรรมดาในสังคมไทย ผู้ตอบจึงไม่รู้สึกขัดเขินหรือกระอักกระอ่วนใจที่จะตอบคำถามทั้งสองลักษณะ ประกอบกับการที่ผู้วิจัยได้อธิบายความหมายของ "ไม่มีความเห็น" ไว้อย่างชัดเจนรวมทั้งโดยรูปศัพท์ของ "ไม่มีความเห็น" เองก็มีความหมายชัดเจนในตัวเองอยู่แล้ว จึงทำให้ไม่พบความแตกต่างในการเลือกคำตอบดังกล่าวเมื่อกำหนดไว้ตำแหน่งกลางกับทางขวาสุดของรายการคำตอบในทั้งสองลักษณะคำถาม

ส่วนทางด้านมาตรฐานประมาณค่ารูปแบบที่กำหนด "ไม่แน่ใจ" เป็นคำตอบที่เป็นกลางซึ่งผลการวิจัยพบว่า ตำแหน่งของ "ไม่แน่ใจ" มีผลต่ออัตราการเลือกคำตอบดังกล่าว โดยรูปแบบที่กำหนดไว้ตำแหน่งกลางนั้น ลักษณะคำถามที่ต่างกันไม่มีผลต่ออัตราการเลือกคำตอบ "ไม่แน่ใจ" ส่วนรูปแบบที่กำหนดไว้ทางขวาสุด พบว่า ลักษณะคำถามที่ไวต่อความรู้สึกมีผลทำให้ผู้ตอบเลือกคำตอบดังกล่าวมากกว่าไม่ไวต่อความรู้สึกทั้งนี้อาจเป็นเพราะการกำหนดไว้ตำแหน่งกลางนั้นเป็นตำแหน่งที่ผู้ตอบคุ้นเคยและสอดคล้องกับค่าน้ำหนักที่แท้จริง ประกอบกับเนื้อหาคำถามที่ผู้ตอบไม่รู้สึกลำบากใจที่จะตอบ จึงทำให้ไม่พบความแตกต่างในการเลือกคำตอบ "ไม่แน่ใจ" เมื่อกำหนดไว้ตำแหน่งกลางของรายการคำตอบระหว่างผู้ตอบมาตรฐานค่าทั้งสองลักษณะคำถาม และในจำนวนผู้เลือก "ไม่แน่ใจ" เมื่อกำหนดไว้ตำแหน่งกลางของรายการคำตอบนั้นกลุ่มหนึ่งเลือกเพราะมีความคิดเห็นที่เป็นกลางจริง ๆ หรืออาจยังไม่สามารถตัดสินใจได้ว่า จะเลือกตอบไปในทิศทางใด ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งอาจเลือกเพราะไม่มีความรู้ในเรื่องที่ถามหรือตอบโดยไม่ตั้งใจ (Nunnally 1967 : 522 และ Ghorpade and Lackritz 1981 : 511-512) เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ตอบที่เลือกคำตอบ "ไม่แน่ใจ" เมื่อกำหนดไว้ทางขวาสุดของรายการคำตอบ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ผู้ตอบไม่คุ้นเคยและไม่สอดคล้องกับค่าน้ำหนักที่แท้จริง ผู้ตอบกลุ่มนี้อาจจะต้องพิจารณาทบทวนคำถามซ้ำอีกครั้งก่อนเลือกคำตอบดังกล่าว การเลือกของผู้ตอบกลุ่มนี้จึงน่าจะแตกต่างจากกลุ่มที่เลือก "ไม่แน่ใจ" ที่กำหนดไว้ตำแหน่งกลางของรายการคำตอบ นั่นคือมีความตั้งใจที่จะเลือกคำตอบดังกล่าวมากกว่า ดังนั้นเมื่อนำมาใช้กับคำถามที่ไวต่อความรู้สึกซึ่งเป็นคำถามที่ยากแก่การตัดสินใจ ประกอบกับรูปศัพท์ของ "ไม่แน่ใจ" ก็มีความหมาย



คลุมเครือ (นิชิต นิทกซ์ เทนสมบัตติ 2531 : 233-239) จึงทำให้อัตราการเลือกคำตอบดังกล่าวเมื่อกำหนดไว้ทางขวาสุดของรายการคำตอบในคำถามที่ไวต่อความรู้สึกมากกว่าคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึก

2.2 ด้านความคงที่ในการตอบ ไม่พบความแตกต่างในด้านความคงที่ในการตอบระหว่างผู้ตอบคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึกกับไวต่อความรู้สึก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4 ที่ว่ามาตรประมาณค่าที่คำถามไม่ไวต่อความรู้สึกน่าจะทำให้ผู้ตอบมีความคงที่ในการตอบมากกว่าคำถามที่ไวต่อความรู้สึก อาจเนื่องมาจากผู้ตอบอยู่ในวัยที่กำลังสนใจเกี่ยวกับเรื่องเพศและพฤติกรรมกรรมการแสดงออก (สุภัททา ปิณฑะแพทย์ 2527 : 183) จึงมีความกระตือรือร้นที่จะตอบแบบสอบถามทั้งสองลักษณะคำถาม ประกอบกับการกำหนดให้ผู้ตอบไม่ต้องลงชื่อในแบบสอบถาม ทั้งยังได้แจ้งให้ผู้ตอบทราบว่าจะนำเสนอข้อมูลเฉพาะในงานวิจัยเท่านั้น จึงทำให้ผู้ตอบรู้สึกสะดวกใจในการตอบ นอกจากนี้การปิดบังชื่อยังมีส่วนทำให้ผู้ตอบกล้าเปิดเผยข้อมูลที่เป็นส่วนตัวมากขึ้น (Fischer 1946 : 220-225) ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้ตอบคำถามที่ไวต่อความรู้สึกมีความตั้งใจหรือมีความคงที่ในการตอบไม่แตกต่างจากผู้ตอบคำถามที่ไม่ไวต่อความรู้สึก

3. จากข้อค้นพบข้อ 3 ที่ ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะคำถามกับรูปแบบคำตอบต่อความคงที่ในการตอบมาตรประมาณค่า ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 5 อาจเป็นเพราะทั้งลักษณะคำถามและความแตกต่างในแต่ละรูปแบบคำตอบทั้ง 5 รูปแบบต่างก็มีผลต่อแบบแผนการตอบแต่ไม่มีผลกระทบต่อความคงที่ในการตอบของผู้ตอบแต่อย่างใด การที่ผู้ตอบมีความคงที่ในการตอบหรือความตั้งใจตอบแตกต่างกัน น่าจะเป็นเพราะลักษณะนิสัยของผู้ตอบต่างกัน บางคนอ่านคำถามไม่รอบคอบหรืออาจไม่เต็มใจตอบคำถาม จึงไม่สังเกตเห็นว่ามีข้อกระทงที่สื่อความหมายคล้ายคลึงกันอยู่ ในขณะที่บางคนตั้งใจอ่านคำถามและทำตอบ สามารถตอบข้อกระทงคู่ที่สื่อความหมายคล้ายคลึงกันได้ตรงกันทั้ง 4 คู่ นอกจากนี้การใช้วิธีตรวจสอบความคงที่ในการตอบโดยใช้ข้อกระทงที่สื่อความหมายคล้ายคลึงกัน ทำให้ผู้ตอบพยายามตอบให้เหมือนกันมีส่วนทำให้คะแนนความคงที่ในการตอบค่อนข้างคงที่ ดังนั้นเมื่อพิจารณาทั้งในแง่องค์ประกอบของลักษณะคำถามและรูปแบบคำตอบที่แตกต่างกัน จึงไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้งสองต่อความคงที่ในการตอบมาตรประมาณค่า

### ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในมาตรประมาณค่า คำตอบที่เป็นกลางทั้ง "ไม่มีความเห็น" และ "ไม่แน่ใจ" สามารถนำไปใช้ในความหมายที่เป็นกลางได้เหมือนกัน
2. มาตรประมาณค่าที่คำถามไม่ไวต่อความรู้สึกใช้ได้ทั้ง "ไม่มีความเห็น" และ "ไม่แน่ใจ" ส่วนคำถามที่ไวต่อความรู้สึกควรใช้คำว่า "ไม่มีความเห็น"
3. การที่จะใช้มาตรประมาณค่ารูปแบบที่มีคำตอบที่เป็นกลางนั้น นักวิจัยจะต้องแน่ใจว่าผู้ตอบมีความรู้ในเนื้อหาที่ถามทุกข้อ
4. ในกรณีที่นักวิจัยจำเป็นต้องใช้มาตรประมาณค่ารูปแบบที่มีคำตอบที่เป็นกลางและต้องการลดอัตราการเลือกคำตอบดังกล่าว ควรจัดไว้ทางขวาสุดของรายการคำตอบ

### ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาแบบแผนและความคงที่ในการตอบแบบสอบถามมาตรประมาณค่าที่จัดส่งทางไปรษณีย์ และมีการให้รางวัลตอบแทน
2. ควรศึกษาแบบแผนและความคงที่ในการตอบแบบสอบถามมาตรประมาณค่ากับเนื้อหา คำถามที่ไวต่อความรู้สึกในเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น เช่น การประเมินผลพฤติกรรมของผู้บังคับบัญชา หรือเพื่อนร่วมงาน
3. ควรศึกษาแบบแผนและความคงที่ในการตอบโดยการเพิ่มจำนวนข้อคำถามและข้อกระทงที่สื่อความหมายคล้ายคลึงกันให้มากกว่าที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ซึ่งจะทำให้อัตราการเลือกคำตอบและช่วงคะแนนความคงที่มีความแปรปรวนมากขึ้น เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัย
4. ควรศึกษาแบบแผนและความคงที่ในการตอบโดยการใช้วิธีตรวจสอบความตั้งใจตอบวิธีอื่น ๆ เช่น ใช้ข้อความที่มีลักษณะทิศทางตรงข้ามกับข้อความเดิม หรือใช้ข้อความที่เป็นไปไม่ได้หรือเกินความจริง
5. ทดลองศึกษาตัวแปรแบบแผนและความคงที่ในการตอบกับกลุ่มตัวอย่างประชากรอื่นที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน เช่น อายุ อาชีพ สถานภาพทางสังคม เป็นต้น